

Ασφαλιστικός Αλφαριθμητισμός Συνταξιοδοτική Αποταμίευση Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης

Του Χρήστου Π. Νούνη

Προέδρου Δ.Σ. του Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης του Υπουργείου Οικονομικών (ΤΕΑ-ΥΠ.ΟΙΚ.) και Προέδρου της Ελληνικής Ένωσης Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛ.Ε.Τ.Ε.Α.)

Στη χώρα μας η επαγγελματική ασφάλιση (2ος Πυλώνας) βρίσκεται ακόμα σε νηπιακή φάση ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα αυτό δυστυχώς δεν είναι αποτέλεσμα αποκλειστικά και μόνο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης ή κρίσης χρέους και της μακροχρόνιας ύφεσης. Επιπλέον, δε σχετίζεται άμεσα με τις πρόσφατες κρίσεις της πανδημίας, του πολέμου στην Ουκρανία και της ενεργειακής αστάθειας. Οι αιτίες της ισχνής ανάπτυξης της επαγγελματικής ασφάλισης συνδέονται άρρηκτα με ζητήματα κουλτούρας της ελληνικής κοινωνίας που διαμορφώθηκαν από κοινωνικοπολιτικές ζυμώσεις δεκαετιών, ιδεολογικές αγκυλώσεις και φυσικά τις χρόνιες παθογένειες λειτουργίας του εθνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Η διείσδυση του 2ου Πυλώνα στον ασφαλιστικό χάρτη της χώρας μέχρι και σήμερα, 20 χρόνια από τη θεσμοθέτηση της λειτουργίας του θεσμού των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) με τον Ν.3029/2002, είναι σαφώς αναμικτή. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του 2021¹, το συνολικό ενεργητικό των 30 εν λειτουργία επαγγελματικών ταμείων (Διάγραμμα 1), ήτοι η αξία των περιουσιακών στοιχείων που αυτά διαχειρίζονται για λογαριασμό των ασφαλισμένων τους μελών, προσεγγίζει τα 1,83 δισ. ευρώ (Διάγραμμα 2), αντιπροσωπεύοντας περίπου το 1% του ΑΕΠ της χώρας μας. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στο χαμηλότερο μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ καθιστώντας ουραγό την Ελλάδα στην υιοθέτηση και λειτουργία του 2ου Πυλώνα Ασφάλισης και των επαγγελματικών ταμείων (Διάγραμμα 3).

Σήμερα, παρά το γεγονός ότι ο κλάδος της επαγγελματικής ασφάλισης αριθμεί 26 πλέον ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης παρουσιάζοντας έντονα ανοδική πορεία από το 2017 και εντεύθεν (καθώς 16/26 ΤΕΑ ιδρύθηκαν την περίοδο 2017-2022), το μέγεθός του παραμένει πολύ μικρό συγκριτικά

με άλλες χώρες της Ευρώπης αλλά και διεθνώς, καθώς το συνολικό ενεργητικό των 26 ως άνω ΤΕΑ αντιστοιχεί σε μόλις 0,1% του ΑΕΠ. Ωστόσο, το συγκεκριμένο ποσοστό προσεγγίζει το 1,0% του ΑΕΠ συνυπολογίζοντας και τα αποθεματικά των τεσσάρων (4) ΤΕΑ υποχρεωτικής ασφάλισης (πρώην επικουρικά ταμεία του 1ου Πυλώνα) που ιδρύθηκαν με τον Ν.4052/2012.

Σε σχέση με την τελευταία θέση που καταλαμβάνει η Ελλάδα μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ ως προς την ποσοστιαία συμμετοχή του ενεργητικού των επαγγελματικών της ταμείων στο εγχώριο ΑΕΠ, είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική η περίπτωση πέντε (5) χωρών, όπου τα περιουσιακά στοιχεία των συνταξιοδοτικών τους ταμείων υπερβαίνουν το μέγεθος ολόκληρης της εθνικής τους οικονομίας, όπως αυτό υπολογίζεται από το ΑΕΠ. Οι χώρες αυτές δεν είναι άλλες από την Ολλανδία, όπου στα τέλη του 2021 τα περιουσιακά στοιχεία των συνταξιοδοτικών τους ταμείων ξεπέρασαν σε αξία το 209,5% του ΑΕΠ της, την Ισλανδία (208,4%, χώρα που παρουσίασε και την υψηλότερη αύξηση αποθεματικών το 2021), την Αυστραλία (146,2%), την Ελβετία (143,1%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (117,0%), ενώ το σταθμισμένο μέσο ποσοστό των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ ήταν 66,9% (Διάγραμμα 3). Το εν λόγω μέσο ποσοστό αποκαλύπτει emphaticά την ένδεια της Ελλάδας σε όρους υιοθέτησης της επαγγελματικής ασφάλισης στην αγορά εργασίας και ενσωμάτωσης αυτής στο συνταξιοδοτικό της σύστημα.

Σαφώς, στα στατιστικά αυτά υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις, όπως συμβαίνει και στα ασφαλιστικά συστήματα των συμμετεχόντων στον ΟΟΣΑ χωρών. Έτσι, μεταξύ των χωρών, η συνταξιοδοτική αποταμίευση πραγματοποιείται με διαφορετικούς μηχανισμούς, όπως πχ σε χώρες όπως η Αυστρία, η Γερμανία, η Σουηδία όπου

¹ Εποπτικές Αρχές ΤΕΑ – Επεξεργασία ΕΛ.Ε.Τ.Ε.Α. (βλέπε: <https://eletea.com.gr/statistika/>) & Τράπεζα της Ελλάδος (βλέπε <https://www.bankofgreece.gr/statistika/mh-nomismatika-xrhmatopistwtika-idrymata/syggkentwtikes-logistikikes-katastaseis-tameiwn-epaggelmatikh-asfalishs>)

πραγματοποιείται «εσωτερικά» από τις εργοδότες επιχειρήσεις, ή αντίστοιχα στο Βέλγιο, τη Δανία, τη Γαλλία και τη Σουηδία όπου έχουν τη μορφή συνταξιοδοτικών ασφαλιστηρίων συμβολαίων ή χορηγούνται μέσω αποταμιευτικών οχημάτων (TEA) που προσφέρονται και διαχειρίζονται τράπεζες και εταιρείες διαχείρισης επενδύσεων². Παρά το γεγονός ότι μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ καταγράφονται σημαντικές διαφοροποιήσεις στα επίπεδα των περιουσιακών στοιχείων που επενδύονται μέσω συνταξιοδοτικών ταμείων, το γεγονός αυτό δύσκολα μπορεί να ερμηνεύσει την ελληνική περίπτωση της ισχνής λειτουργίας του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης.

Η μοναδικότητα της Ελλάδας

Η ελληνική περίπτωση είναι μοναδική για πλήθος λόγων που έχουν συζητηθεί εκτενώς στο πλαίσιο του ανοικτού διαλόγου των φορέων της κοινωνικής και επαγγελματικής ασφάλισης. Πιο συγκεκριμένα, όπως καταγράφονται στην σχετική πρόσφατη μελέτη του IOBE με τίτλο: “Επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές” που εκπονήθηκε για λογαριασμό της ΕΛ.Ε.Τ.Ε.Α το 2022, βασικές αιτίες της υπο-ανάπτυξης της επαγγελματικής ασφάλισης αποτελούν: α) η κυριαρχία και η διαχρονικά αυξημένη γενναιοδωρία του κράτους (1ος πυλώνας ασφάλισης) με τα υψηλά προ-κρίσης ποσοστά αναπλήρωσης και τις παρεπόμενες ετήσιες δημοσιονομικές συνδρομές στην κάλυψη των συνταξιοδοτικών ελλειμμάτων (είναι ενδεικτικό ότι μέχρι και σήμερα ο κρατικός προϋπολογισμός και η φορολογία χρηματοδοτούν περίπου 1 ευρώ από τα 2 ευρώ που καταβάλλονται ως συνταξιοδοτική δαπάνη στους απόμαχους της εργασίας), β) η “προβληματική” δομή της ελληνικής οικονομίας με τις κατά βάση μικρού μεγέθους επιχειρήσεις, τα υψηλά ποσοστά μη εξαρτημένης εργασίας, την έλλειψη αποταμιευτικής κουλτούρας και την υψηλή φορολογική επιβάρυνση της εργασίας και γ) η χαμηλή εμπιστοσύνη των νοικοκυριών προς τον χρηματοπιστωτικό τομέα με την παράλληλη συντριπτική προτίμηση προς τον τομέα της ιδιόκτητης ακίνητης περιουσίας.

Ασφαλώς και ο ασφαλιστικός και συνταξιοδοτικός αναλαβητισμός που χαρακτηρίζει και την ελληνική κοινωνία υπέχουν σημαντική θέση μεταξύ των βασικών εμποδίων για την περιορισμένη διείσδυση του 2ου Πυλώνα Ασφάλισης με σημαντικές προεκτάσεις και συνέπειες, όχι μόνο στον προγραμματισμό και την ευημερία των ελληνικών νοικοκυριών, αλλά συνολικά στη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος και την επάρκεια του συνταξιοδοτικού εισοδήματος.

Σαφώς τα θέματα της ασφάλισης και της συνταξιοδότησης είναι πολυσύνθετα και ακολουθώντας συνοδεύονται από πολύπλοκες και δυσνόητες ορολογίες. Ωστόσο, είναι αδήριτη η ανάγκη για την καλύτερη ενημέρωση της ελληνικής κοινωνίας για

την ύπαρξη, τη φιλοσοφία δράσης και τα μοναδικά πλεονεκτήματα που διέπουν το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των συμπληρωματικών οχημάτων συνταξιοδοτικής αποταμίευσης του 2ου Πυλώνα Ασφάλισης (TEA).

Τα χαρακτηριστικά και τα πλεονεκτήματα των TEA

Τα TEA αποτελούν ένα θεσμό που λειτουργεί και αναπτύσσεται με σύμπραξη των κοινωνικών εταίρων, δηλαδή με πρωτοβουλία και συναίνεση των εργοδοτών (επαγγελματικών ομάδων ή ιδιωτικών επιχειρήσεων) και των εργαζομένων σε έναν επαγγελματικό κλάδο ή σε μια μεμονωμένη επιχείρηση. Ουσιαστικά αποτελούν ένα κοινό συμβόλαιο μεταξύ εργοδοτών-εργαζομένων, σε κλαδικό επίπεδο ή σε επίπεδο επιχείρησης, για τη διασφάλιση καλύτερης ποιότητας διαβίωσης κατά τη συνταξιοδοτική περίοδο. Στην πραγματικότητα, τα TEA συνιστούν συμπληρωματικά οχήματα συνταξιοδοτικής αποταμίευσης που βασίζονται στην αλληλεγγύη μεταξύ των μελών μιας επαγγελματικής ομάδας ή κλάδου και λειτουργούν με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα³.

Η αναγνώριση των μοναδικών πλεονεκτημάτων του θεσμού των επαγγελματικών ταμείων ως ένα αποτελεσματικό, μη κερδοσκοπικό όχημα για δομημένο προγραμματισμό μακροχρόνιας συνταξιοδοτικής αποταμίευσης που μάλιστα διέπεται από ιδιαίτερα αυστηρό εποπτικό και θεσμικό πλαίσιο, μπορεί να λειτουργήσει ως εκέγγυο για την οικοδόμηση της αναγκαίας εμπιστοσύνης στον θεσμό της επαγγελματικής ασφάλισης μεταξύ των συμβαλλόμενων στην αγορά εργασίας μερών.

Πιο αναλυτικά, στα TEA οι εργαζόμενοι από κοινού με τους εργοδότες τους, καταβάλλουν αναλογικά εισφορές στους ατομικούς λογαριασμούς του κάθε ασφαλισμένου μέλους, με στόχο την επίτευξη συστηματικής αποταμίευσης, τη συσσώρευση κεφαλαίων και την επενδυτική διαχείριση αυτών από πιστοποιημένους επαγγελματίες διαχειριστές. Οι εν λόγω διαχειριστές αναλαμβάνουν το έργο της διασφάλισης αποτελεσματικής διαχείρισης των περιουσιακών στοιχείων των TEA με βάση τις αρχές της διαχρονικής και διεθνικής διαφοροποίησης κινδύνου, λαμβάνοντας υπόψη το επενδυτικό προφίλ και τις επενδυτικές πολιτικές που χαράσσει η διοίκηση του εκάστοτε επαγγελματικού ταμείου και τελικό στόχο την επίτευξη τελικών κεφαλαιακών υπεραξιών για τις καταβαλλόμενες εισφορές των ασφαλισμένων τους μελών με παράλληλη σημαντική μείωση του αναλαμβανόμενου επενδυτικού κινδύνου.

Επιπλέον, τα TEA είναι μη κερδοσκοπικά ΝΠΙΔ που λειτουργούν με πλήρη διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, διαφάνεια και λογοδοσία και αποδίδουν όλα τα οικονομικά τους πλεονάσματα στα ασφαλισμένα τους μέλη. Διασφαλίζουν σημαντικά φορολογικά οφέλη και απαλλαγές τόσο για

“

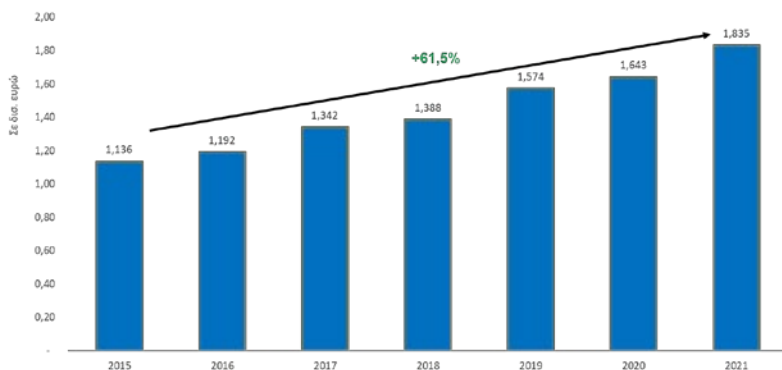
Η ανάγκη ενδυνάμωσης των δράσεων για την ευαισθητοποίηση και τη διείσδυση της επαγγελματικής ασφάλισης στη συνείδηση των πολιτών, έχει πάψει πλέον να φαντάζει ως πολυτέλεια.

² <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/Pension-Markets-in-Focus-Preliminary-2021-Data-on-Pension-Funds.pdf>

³ Κεφαλαιοποιητικό σύστημα: Τρόπος χρηματοδότησης των συντάξεων όπου οι σημερινές εισφορές των ασφαλισμένων σχηματίζουν αποθεματικό το οποίο υπόκειται σε συστηματική, μακροχρόνια επενδυτική διαχείριση, η απόδοση της οποίας χρηματοδοτεί μελλοντικές συντάξεις.

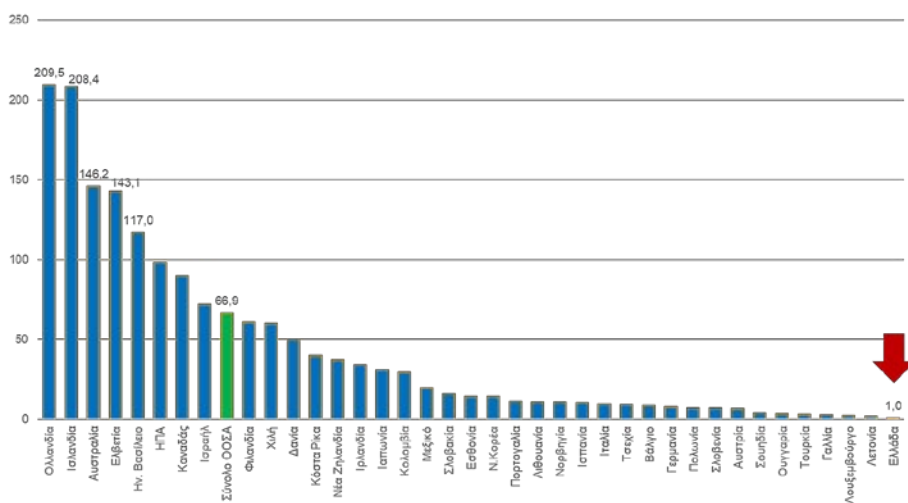

Διάγραμμα 2: Συνολική Αξία Ενεργητικού των ΤΕΑ κατά την περίοδο 2015-2021 (σε δις. ευρώ)

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς/Επεξεργασία ΕΛ.Ε.Τ.Ε.Α.

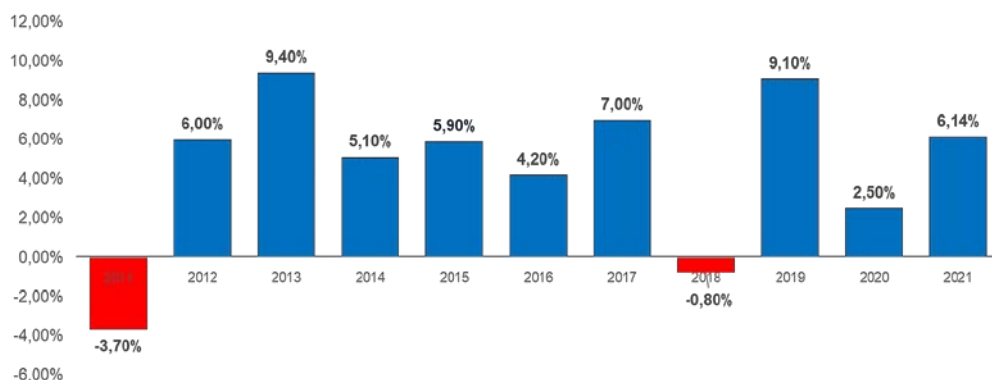
Διάγραμμα 3: Συνολικά Περιουσιακά Στοιχεία σε συνταξιοδοτικά σχήματα ως % του ΑΕΠ, 2021

Πηγή: OECD Pension Markets in Focus (2022)/Επεξεργασία ΕΛ.Ε.Τ.Ε.Α.

Διάγραμμα 4: Ετήσιες αποδόσεις Ελληνικών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (2011-2021)

Μέσος όρος ετήσιων επενδυτικών αποδόσεων Ελληνικών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ), 2011-2021
Μέση Ετήσια Απόδοση (2011-2021): **4,62%**

Πηγή: EΙΟΡΑ (2020), Τράπεζα της Ελλάδος, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς/Επεξεργασία ΕΛ.Ε.Τ.Ε.Α.

“

Ο ασφαλιστικός και συνταξιοδοτικός αναλφαβητισμός που χαρακτηρίζει και την ελληνική κοινωνία υπέχουν σημαντική θέση μεταξύ των βασικών εμποδίων για την περιορισμένη διείσδυση του 2ου Πυλώνα Ασφάλισης με σημαντικές προεκτάσεις και συνέπειες.